

De wonderere wereld van Perzië

Iran, het oude Perzië, is tegenwoordig goed te bereiken. Het

blijkt een wonderlijk land vol cultuurschatten, natuurschoon en vriendelijke mensen. Maar de wereldpolitiek is nooit ver weg in deze paria van de diplomatieke wereld.

DOOR SJORS VAN BEEK

De schemering valt op het immense plein, het een-na-grootste ter wereld. Schijnwerpers floepen aan en verlichten de klaterende centrale fontein in alle kleuren van de regenboog. Honderden, wellicht duizenden Iraniërs stromen toe door de toegangsbogen in de winkelgalerijen aan de rand. Ze verzamelen zich voor een dagelijks terugkerend ritueel: de pantoffelparade vroeg in de avond op dit *Naqsh-e-Jahan*-plein in Isfahan.

En hoog boven dit tafereel overheffen zich twee van de aller mooiste islamitische bouwwerken ter wereld: rechts de slanke minaretten van de 17de-eeuwse *Masjed-e-Shah* ('Sjah Moskee'), tegenover ons de koepel van de *Masjed-e-Sheikh-Lotfollah* ('Lotfollah Moskee'). Beide ingeeld met ontelbaar vele mozaïektegeltjes in blauw, groen en turkoois. Ranke islamitische ornamenten slingeren over de gevels en vormen sierlijke

„
Is dit het barbaarse, middeleeuwse land vol bloeddorstige fanatieke moslims dat we kennen uit de westerse media?

geometrische patronen die zich eindeloos herhalen. Het is een feest voor het oog, de adem stukt in onze keel en we slurpen de sprookjesachtige beelden gulzig op. Dit is wat de menselijke beschaving op het top-punt van zijn kunnen vermag. De uitgebalanceerde finisse van de veel bekendere, vrijwel gelijktijdig gebouwde Taj Mahal, maar dan in kleur. De magische bontheid van de Efteling, maar dan echt.

We sloffen mee met de stroom Iraniërs die rondjes wandelen rond het water. We drinken een theetje - alcohol is in heel Iran honderd procent taboe. En we voeren een onopvallende stroom aan vriendelijke gesprekjes: „Welcome to Iran!“, „We hope you like our country“ en „Can I help you with anything?“. We zijn inmiddels een week in het oude Perzië en verbazen ons nog dagelijks over de verpletterende, van elke bijbedoeling gespeende vriendelijkheid van de inwoners. Zijn dit de mensen die door de Amerikanen zijn bestempeld als de 'As van het Kwaad'? Is dit het barbaarse, middeleeuwse land vol bloeddorstige fanatieke moslims dat we kennen uit de westerse media? Zelden hebben we een land bezocht waar beeld en werkelijkheid verder uit elkaar liggen dan hier, in dit kolossale land tussen Turkije en Pakistan.

Elegantie

Al vanaf dag één, in Teheran, raken mijn 16-jarige dochter en ik bekoord door de beschafde elegantie van de veelal hoogopgeleide Iraniërs. De subtiel wijze waarop een maaltijd op tafel wordt gezet in een restaurant. De hoffelijkheid op straat, de hulpvaardigheid als we de weg vragen.

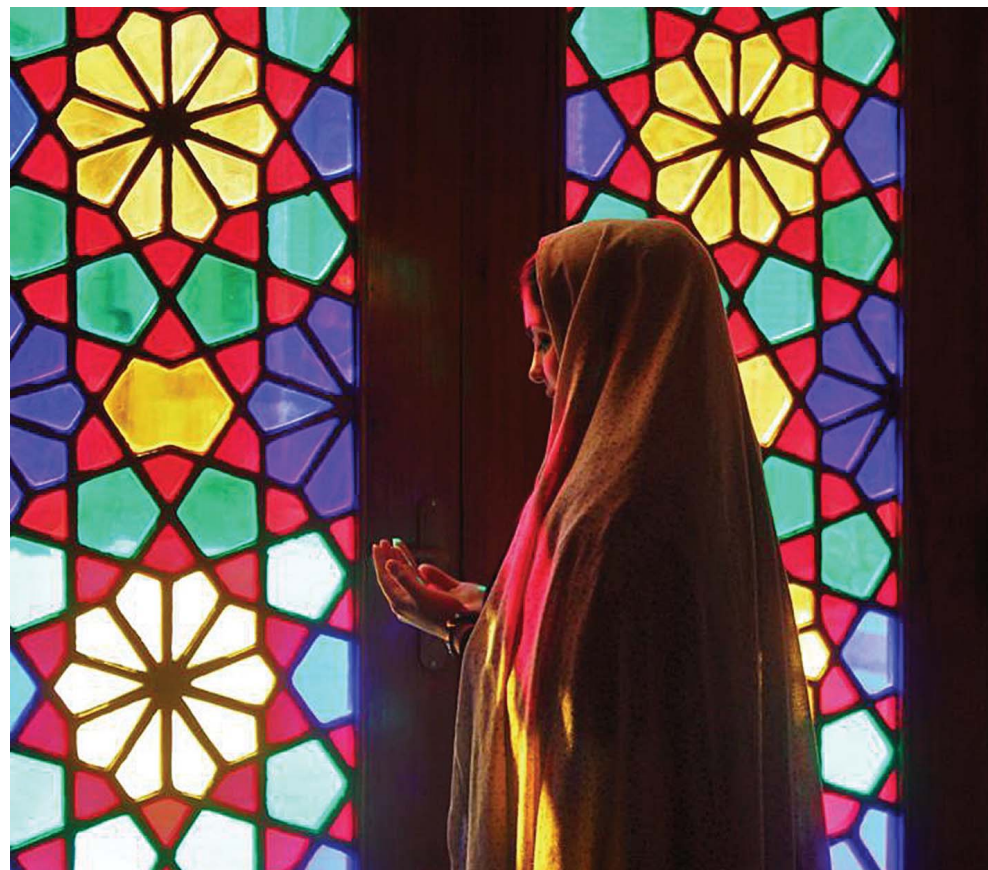
En overal die superieure verfijndheid, in de bouwwerken, de dagelijks gebruiksvoorwerpen, de glimmende paardenoeren versieringen in de moskeën, de historische objecten in musea. Zoals de wereldberoemde, met 26.733 edelstenen afgezette Pauwentron, bewaard in een ondergrondse kluis van het Nationale Juwelen Museum: een onwaarschijnlijke streling voor het oog. De slanke waterpijpen in de restaurants. En de sierlijk gedrapeerde zijden hoofddoeken die de gitzwarte haren van de Iraanse vrouwen slechts half bedekken. Iran is een wonderlijke mix van ervaringen. Het mysterieuze Duizend-en-een-nachtgevoel ervaren

we in de gigantische bazaar van Teheran. Smalle, overweltde gangen, verlicht door peertjes en tl-buizen. Het is een krioelende bijenkorf vol slenterende mensen en racende handkarren die rakelings langs schoenbenen scheren. Vrouwen in *chador*, de allesbedekkende zwarte kleding, keuvelen over koopwaar, ruiken aan kruiden of parfums en bevelen de fijn geborduurde stoffen. Mannen discussiëren over dure Perzische tapijten, slapen koopwaar van hot naar her en brengen dienblaadjes rond met thee. Geen bazaar drukker dan deze, rondwandelen is als een onderdempeling in een film.

'Down with USA'

Maar Iran is ook de rauwe werkelijkheid van geopolitiek. Aan de rand van het chaotisch drukke centrum lopen we langs de voormalige Amerikaanse ambassade die in 1979 het wereldnieuws domineerde. 'Studenten' bestormden het complex en hielden 44 dagen 52 diplomaten gevang. Een mislukte reddingsactie droeg bij aan de verkiezing van Ronald Reagan als nieuwe president; enkele minuten na het aftreden van president Carter begin 1981 lieten de Iraniërs de gijzelaars gaan. De muren van de ambassade zijn beschilderd met anti-Amerikaanse leuzen. Een Vrijheidsbeeld met een doodshoofd gezicht, de tekst 'Down with USA'.

Het komt voortdurend terug in de gesprekken met Iraniërs: de wereldpolitiek en de bijzondere positie van dit verguisde land. Menig Iraniër betoont zich trots dat ze het grote Amerika hebben weerstaan. „We hebben ze onze spierballen getoond“, zegt een glunderende taxi-chauffeur terwijl hij zijn biceps spant. Ook religie komt regelmatig ter sprake - mis de situatie zich er voor leent. De ayatollahs, de geestelijk leiders, hebben de touwtjes stevig in handen in het streng religieuze Iran, waar 'religieuze politiek' waakt over de kledingvoorschriften en mensenrechten soms met een korreltje zout worden genomen. De geheime dienst is overal en mensen zijn voorzichtig. Maar onbespied spreken ze vrijuit. Over de kloof tussen de regering en de bevolking: „Die regering bezorgt ons internationaal een slechte naam. Maar de meeste gewone Iraniërs zijn veel open en minder dogmatisch dan de leiders“, aldus een vrouwelijke

Een Iraanse in een moskee in Shiraz. FOTO SIMONE VAN BEEK

gids die ons op een dagtripje rondleidt. Iraanse vrouwen hebben ook veel meer vrijheid dan de buitenwereld denkt, verzekert ze. De - 60k voor toeristen - verplichte sluijer, ach, dat offer nemen ze maar op de koop toe. „Maar verder kunnen we nagenoeg doen wat we willen.“ En het moet gezegd: een Iraanse vrouw die in haar eentje met vreemde mannen in een auto rondtoert, het was niet het beeld dat we vooraf hadden van dit land.

Nucleair

Op weg naar Isfahan passeren we de nucleaire installatie van Natanz. Een immens complex vol afweergeschut, prikkelraad en wachtposten. Zestig meter onder de grond werkt Iran hier aan haar atoomprogramma waar internationaal zoveel over is te doen. „Waarom zouden wij geen atoomboom mogen bezitten?“, vraagt een van de Iraanse gesprekspartners zich hardop af. „Toen we in 1980 werden aangevallen door Irak heeft niemand ons geholpen. Wij willen onszelf beschermen tegen een tweede Saddam Hoesein.“ Het plaatst het verbeteren vasthouden aan het nucleaire programma in een ander licht.

En de Iraniërs laten geen kans onbenut te wijzen op het verschil tussen soennieten en shi'ieten. Het grootste deel van de moslimwereld is soenniet, Iran is shi'itisch. En het zijn de

soennieten die voor problemen zorgen, stelt meer dan één Iraniër: „Maar ons land heeft nog nooit een ander land aangevallen!“

In de klassieke oudheid was dat wel anders. Toen overheerste het oorlogszuchtige Perzische Rijk een groot gedeelte van de (Oosterse) bewoonde wereld. Alexander de Grote maakte in 330 v. Chr. hardhandig een einde aan dit imperium. In het ooit zo glorieuze, door Alexander verwoeste Persepolis zijn de brandsporen van die strijd nog zichtbaar. Op de trappen van het Apadana Paleis staan we oog in oog met de wereldberoemde, gladgepolijste reliëfs van Perzische strijders en satrapen; enkele kilometers verderop vergaapen we ons aan de in de rotswand uitgehouwen graven van de grote koningen Darius I en II, Xerxes en Artaxerxes. Op een kale vlakte weer wat verderop staat de eenzame tombe van misschien wel de allergrootste: Cyrus, de stichter van het Perzische Rijk. Iraniërs zijn bijzonder trots op hun Perzische verleden. Noem hen 'Arabieren' en er volgt een beleefd lesje antieke geschiedenis - plus de uitleg dat de Perzische cultuur een cultuur op zichzelf is. Een cultuur die nu weliswaar is onderworpen aan de islamitische 'indringers', maar die eouerde pre-islamitische wortels heeft.

De nationale religie van Iran is het

zoroastrisme, in de tiende eeuw voor Christus gesticht door de profeet Zarathustra. Ook de overblijfselen daarvan zijn overal in het land nog zichtbaar. Zoals in Yazd, waar aan de rand van de stad twee *Towers of Silence* staan. Hier werden, tot enkele tientallen jaren geleden, de overledenen gedrapeerd om te worden opgegeten door de gieren. Tegenwoordig circult nog slechts de wind over de vlakte en langs de verlaten torens, merken we als we na een fikse klim op het hoogste plateau van het uitzicht genieten.

Vuurtongen

Vuur is een belangrijk symbool voor de zoroasters, die in Iran nog zo'n 2,5 miljoen zielen tellen. In woestijnstad Yazd betreden we een onoorlijk wit paviljoen, de *atehshadah* of wel vuurtempel. Boven de deur prijkt het symbool 'Ahura Mazda', half mens, half roofvogel. Binnen, achter glas, brandt een vlam in een koperen schaal op een sokkel. Dit vuur, zo wil de overlevering, brandt al vijftien eeuwen onafgebroken. Elke dag gooien priesters vers abrikozen- en amandelhout op de vlammen die nooit mogen doven. In stille aanschouwen we de flakkerende vuurtongen; het valt moeilijk te bevatten dat dit vuur al is aangestoken toen de Romeinen uit Nederland werden verjaagd.

We dwalen door de kronkelende

„
Maar ons land heeft nog nooit een ander land aangevallen!“

zandstenen straatjes van het middeleeuwse Yazd, waar hoge ventilatieschachten op de bolle daken enige verkoeling brengen in de blikkerend hete zomers.

We rijden door de *Dasht-e Kavir*, de onmetelijk grote, kurkdroge woestijn ten noorden van deze stad - in deze regio zijn temperaturen van 70 graden Celsius gemeten. Kuddes dromedarissen sukkelten langs de zandduinen en kijken ons loom herkauwend aan. In de verte doemen de contouren op van de herbovde *caravanseraï*, een kasteelachtige herberg waar vroeger de karavanen halt hielden. Op de binnenplaats viert een uitbundige groep jongens een schoolreisje. Hun begeleiders grillen kipebabas en brengen ons ook een rijke portie.

In Shiraz betreden we het grote mausoleum van de shi'itische heilige *Soyyed Mir Ahmad* en vallen weer om van verbazing. De met goud beklede koepels en minaretten, de honderden feëtrieke witte lampjes, het glimmende enorme marmeren plein, voor westers-christelijke ogen is het een ongekend exotisch tafereel. We nemen plaats op de rand van de vijver en luisteren gefascineerd naar de islamitische gezangen. Iraanse gezinnetjes komen in gebroken Engels vragen 'what we think of Iran'. En ik denk: hier is een onterecht onbekende, wonderlijke wereld voor me opengestaan.

Een ayatollah leest de koran in een moskee in Teheran. FOTO DE LIMBURGER